

підприємствах 1971 року. В ній стверджувалося, що мале підприємство є самостійним бізнесом, який управляється власником чи співвласниками і має невелику частку ринку. У західноєвропейських наукових джерелах наводяться й інші характеристики малого бізнесу, що є характерними для туризму: 1) єдність права власності і безпосереднього управління підприємством; 2) персоніфікований характер відносин між роботодавцем і працівниками, який сприяє дієвій мотивації персоналу та вищому рівню його задоволення працею; 3) переважно сімейне володіння [4].

Отже, в сучасній ринковій економіці індустрія туризму впевнено займає лідируючі позиції як на світовому економічному просторі, так і на теренах України. Туристична діяльність як складна економічна категорія – це багатогранне явище, яке охоплює такі основні концептуальні елементи: 1) туристична діяльність відображає активний характер людської діяльності, поведінки, активності; 2) туристична діяльність розвивається за допомогою таких потужних стимулів, як людські потреби; 3) туристична діяльність як важлива сфера бізнесової діяльності вказує на те, що кожний господарюючий суб'єкт може реально оцінювати як власний фінансовий стан, так і фінансовий стан потенційних партнерів або контрагентів; 4) туристична діяльність безпосередньо здійснює вплив на зростання продуктивності праці в різних галузях виробництва залежно від характеру праці, покращуючи таким чином ефективність туризму.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про туризм" від 18 листопада 2003 року - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
2. Бабарицька В.К., Малиновська О.Ю. Менеджмент туризму . Туроперейтинг. Понятійно-теоретичні основи. – К.: Альтерпрес, 2004. – 288с.
3. Зорин И.В., Каверина Т.П., Квартальнов В.А. Туризм как вид деятельности. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_tourism/zorin01.htm
4. Драчева Е.Л., Забаев Ю.В., Исмаев Д.К. Экономика и организация: международный туризм. – 3-е изд., испр. и доп. – М.: КНОРУС, 2007. – 576с.
5. Мальська М.П., Худо В.Р., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу. – Київ: Центр навч. л-ри, 2004. – 272с.
6. Туристично-краєзнавчі дослідження: Збірник наукових статей. – Випуск 6. – К.: 2005. – 473 с.

УДК 330.837:338.48

Т.Р.Власова, к.е.н., О.В.Циганчук,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Дослідження присвячене аналізу основних інституційних проблем розвитку туризму у Чернівецькій області. Покращення інституційних складових туристичної галузі побудоване за методикою ромба М.Портера, що забезпечить стратегічний розвиток туристичного бізнесу.

Исследование посвящено анализу основных институциональных проблем развития туризма в Черновицкой области. Улучшение институциональных составляющих туристической отрасли построено по методике ромба М.Портера, что обеспечит стратегическое развитие туристического бизнеса.

The research is devoted to the analysis of basic institutional problems of tourism development in Chernivtsi region. Improving the institutional components of the tourism industry is built according to the method of Porter diamond, which will provide the strategic development of tourism business.

Ключові слова: область, туризм, інституційне забезпечення, конкурентоспроможність, туристичний бізнес.

Інституційний розвиток міжнародного туризму в областях є важливою передумовою розвитку туристичного бізнесу й у країні, адже область є складовою частиною складної системи (країни). У свою чергу, інституційне забезпечення сприяє утворенню нових або вдосконаленню існуючих складових системи, з метою організаційного забезпечення ефективної діяльності галузі.

З усіх областей України суттєве значення у розвитку туризму має західний кордон, де проходять кордони країн-учасниць Європейського Союзу. Досить перспективним у напрямку розвитку туристичної галузі є Чернівецька область, яка входить до складу двох єврорегіонів: «Верхній Прут» та Карпатський єврорегіон, територія яких є привабливою для відпочинку багатьох іноземних туристів.

Чернівецька область має досить високий потенціал для розвитку міжнародного туризму та прикордонного співробітництва у цій галузі, але існують багато недоліків, що формують неналежне інституційне забезпечення галузі туризму. Основними проявами недостатньо сформованого інституційного забезпечення сфери туризму є: нестабільність інститутів управління туристичною сферою; недостатня співпраця між туристичними інституціями (організаціями); незначний науковий супровід розвитку галузі туризму; відсутність налагодженої роботи підприємств туристичної галузі, нерозвинений інститут конкуренції; відсутність стратегії розвитку туристичного бізнесу на тривалий період та інші.

Теоретичні та практичні основи розвитку туризму досліджували такі науковці, як: М.Бойко, Ю.А.Грабовський, Л.Гопкало, В.Ф.Кифяк, В.М.Козменко, О.В.Скалій, Т.В.Скалій, І.М.Школа. Основи інституційного розвитку розглядали В.М.Геєць, В.П.Решетило та інші.

Щодо невирішених питань покращення інституційного забезпечення розвитку туризму України, то основними проблемами є: нерозвинена інфраструктура; невідповідність українського законодавства міжнародному, а лише наслідування деяких положень; недостатня співпраця з міжнародними інституціями у галузі; виробництво українського туристичного продукту, який не відповідає міжнародним стандартам, тому й не може конкурувати на міжнародному ринку. Як наслідок, ці проблеми негативно впливають на розвиток туризму й в областях.

Щодо Чернівецької області, то основними перешкодами покращення інституційного забезпечення туризму є: нерегульована діяльність туристичних фірм, які не пристосовані до функціонування на ринку, тому досить часто

банкрутують; застаріла інфраструктура; відсутність регіональних представництв, які відповідають за стан розвитку туризму в регіоні. Але основна проблема – це відсутність належного фінансування проектів, які мають стратегічне значення розвитку галузі не лише в області, а й в країні загалом – це готельні комплекси, розбудова парків та місць відпочинку.

Метою даного дослідження є виявлення шляхів покращення туристичної галузі у Чернівецькій області.

Основними завданнями є:

- ❖ аналіз туристичних потоків у Чернівецькій області;
- ❖ визначення інституційних проблем, що гальмують розвиток туризму;
- ❖ пошук шляхів покращення інституційного забезпечення галузі туризму.

Із зазначених областей для розвитку міжнародного туризму було взято до уваги Чернівецьку область, адже вона має досить високий потенціал для розвитку міжнародного туризму та прикордонного співробітництва у галузі. Лише у 2010 році в області було обслуговано суб'єктами туристичної діяльності більш ніж 63 тис. туристів, з них 4,08 тис. іноземці, 36,73 тис. – внутрішні туристи та 6,29 тис. – екскурсанти, 23,16 тис. – це громадяни України, які виїжджали за кордон. Найбільша кількість іноземних туристів відвідало область у 2007 році (8 тис. осіб).

Зазначимо, що місто як об'єкт дослідження вже давно приваблювало іноземні організації, тому ще у 2006 році Чернівці ввійшли в десятку обраних для участі в третій хвилі Проекту економічного розвитку міст (EPM) Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) (всього до реалізації проекту залучено 26 міст України). Проект EPM надає консультаційні й експертні послуги, допомагаючи містам України в розробці стратегічних планів економічного розвитку, які стануть основою економічного зростання та сприятимуть встановленню партнерства між міською владою та лідерами бізнесу – представниками приватного сектору [4, с.3]. Одним з перспективних напрямків розвитку визначено розвиток туризму у місті.

До того ж, 8-9 лютого 2011 р. у м. Ясси (Румунія) Спільним Моніторинговим Комітетом (Міністерство регіонального розвитку та туризму – Румунія), а також Спільним Технічним Секретаріатом, що функціонує за Спільною Операційною Програмою «Румунія–Україна–Республіка Молдова 2007–2013», організовано перший семінар для обраних аплікантив та партнерів за великомасштабними інфраструктурними проектами «Large Scale Projects» (LSP), що були попередньо відібрані Комітетом Програми та Європейською Комісією [6]. Як відомо, Чернівецька область знаходиться на межі з Молдовою та Румунією. Бажаною є співпраця з цими країнами та створення у перспективі спільної економічної зони.

Але існують проблеми, що гальмують розвиток туристичної галузі в області. Вони пов'язані із низьким інституційним забезпеченням, і, як наслідок, стан розвитку галузі характеризується такими недоліками: застаріла

інфраструктура: застарілі інженерні комунікації; зношені електромережі; готелі та інші місця тимчасового розміщення, які потребують оновлення; занедбаність Чернівецького аеропорту, який значно відстає за своїми характеристиками від європейських аеропортів.

Як вже зазначалося, для оновлення діючої туристичної інфраструктури необхідні інвестиції, але міська та обласна ради не можуть в повному обсязі забезпечити коштами всі необхідні проекти, тому важливим є залучення іноземних інвесторів. Але й тут існують бар'єри, що гальмують іноземне інвестування, це стосується регуляторних аспектів інституційного забезпечення розвитку економіки, адже прогалини в нормативно-правовому полі мають найбільший негативний вплив на потенційних інвесторів, зокрема й у туристичній галузі: недосконалість законодавства у галузі інвестицій; високі процентні ставки за кредити; повільне впровадження новітніх технологій; наявність тіньової економіки, корумпованість; відсутність стратегічних партнерів тощо.

Для розв'язання існуючих проблем розвитку туристичної галузі у Чернівецькій області було обрано методика М.Портера, яка враховує інституційний розвиток складових туризму.

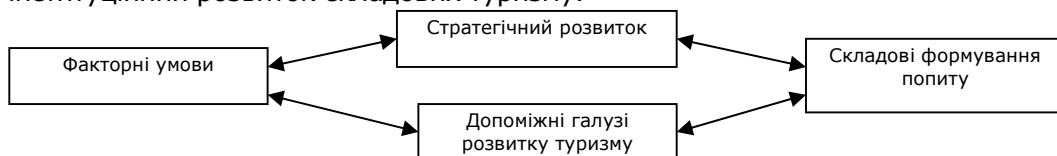

Рис. 1. Напрямки розвитку міжнародного туризму у Чернівецькій області за складовими «ромба М.Портера»

Для стратегічного розвитку туристичної галузі області слід створити певну послідовність дій, тому основними заходами є:

- ❖ вивчення зовнішнього попиту серед іноземних представників на певний вид туризму шляхом анкетування, інтернет-опитування;
- ❖ проведення різноманітних конференцій, зборів, обговорень у ВНЗ та інших установах шляхів покращення туристичної галузі, додатково формуючи позитивну думку у мешканців щодо впливу розвитку туристичної галузі;
- ❖ створити певне об'єднання, яке буде займатись наглядом та рекламуванням «туристичного міста» на міжнародному рівні.

Фактори, що позитивно впливають на туристичну галузь, залежать від ефективності діяльності переважно туристичної інфраструктури. Тому доцільними визначаємо впровадження наступних заходів:

- ❖ слід провести переговори з питань розширення авіаліній з різними країнами, мешканці яких надають перевагу відпочинку в місті;
- ❖ налагодження усіх видів перевезень та приведення їх у належний стан;
- ❖ створювати заохочення місцевим туроператорам.

Для збільшення відвідувань іноземних туристів слід створити комфортні

умови для їх відпочинку. Це, у свою чергу, збільшить як зовнішній, так і внутрішній попит, адже мешканці міста також надаватимуть перевагу відпочинку, який відповідав би міжнародним стандартам.

Відомо, що у місті є багато підприємств, які беруть непряму участь у формуванні іміджу міста. Тому додатковими заходами, які опосередковано впливають на туристичну галузь, є покращення стану місцевих ринків.

Чернівецька міська рада кожен рік намагається виділити кошти з бюджету на реалізацію цих заходів, але нестабільна економічна ситуація створює бар'єри для їх реалізації. Тому місто потребує залучення іноземних інвестицій, але для цього слід здійснити наступні заходи:

- ❖ створення бази даних та сайту, де будуть розміщені інвестиційно-привабливі об'єкти;

- ❖ налагодити зв'язки з різними партнерами, які є потенційними постачальниками туристичного продукту;

- ❖ розвиток маркетингу прямих іноземних інвестицій, шляхом позиціонування переваг та недоліків міста, SWOT-аналізу.

Інституційне забезпечення туризму враховує діяльність туристичної галузі на основі складових, оптимізація діяльності яких розширює можливості розвитку туристичного бізнесу. Але запропоновані заходи покращення туристичної галузі в області носять більш імперативний характер, тому вчасне реагування органів місцевого самоврядування та обласних органів пришвидшить процес розвитку. Начальник відділу з питань туризму обласної державної адміністрації повідомив, що зараз Чернівці та Буковинський край є привабливим для туристів із Румунії, Німеччини та Австрії. А зниження кількості туристів з цих країн зменшить можливі зв'язки та привабливість України для цих партнерів. До того ж Україна планує створити спільний з Румунією проект «Спільна культурна спадщина», що значно покращить ці зв'язки.

Список використаних джерел:

1. Бойко М. Засади формування пріоритетних напрямків туристичної політики України / Маргарита Бойко, Лариса Гопкало // Регіональна економіка. – 2005.- № 1.- С. 222-229.

2. Геєць В. М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: монографія. Частина 1. - 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://uchebnik-besplatno.com/natsionalnaya-ekonomika-uchebnik/konkurentni-perevagi-informatsiyuy.html>. - Назва з екрану.

3. Національна економіка: навч. посібник / за заг. ред. В. П. Решетило; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ. - 2009. – 386 с.

4. Програма Підвищення конкурентспроможності м. Чернівці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : http://www.linc.com.ua/documents/storage/SP_Chernivtsi_U.pdf. – Назва з екрану.

5. Словник законодавчих термінів // Інституційне забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.17747.0>. – Назва з екрану.

6. Транскордонне співробітництво [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : http://www.oda.cv.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=60&Itemid=95. – Назва з екрану.

7. Туризм. Головне управління статистики у Чернівецькій області. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/statinf/tur/trs.htm>. - Назва з екрану.